

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

HET REDELIJK ALTERNATIEF

(verkorte uitgave)

verkiezingsprogramma 1977

Democraten '66 is een partij die liever een goed plan bedenkt dan een mooie leus. Wij zien de politiek niet als een slagveld of een preekstoel maar als een omafzienbare reeks grote en kleine problemen die zo goed mogelijk opgelost moeten worden. Voor dat werk is verbeeldingskracht nodig, niet alleen van een handvol beroepsbedisselaars en alleswetters maar van zoveel mogelijk mensen.

De wijze waarop een democratie functioneert kan op verschillende manieren worden getoetst. Bepaald niet de slechtste daarvan is het kijken naar de rechtsbescherming die de zwaksten in de samenleving hebben, nagaan hoe het staat met de keuzevrijheid van de zwaksten wat betreft hun persoonlijke omstandigheden. Als zwakken kunnen we definiëren de mensen die kwetsbaar zijn, omdat ze om enigerlei reden niet goed passen in het maatschappelijke systeem. Dat kunnen mensen met lage inkomens zijn, maar vooral hulpbehoevenden.

Mensen verdienen de kans het beste uit zichzelf te halen. Allemaal, niet alleen degenen die het toch al aardig getroffen hebben in de wereld. In saamhorigheid en vrijheid — want mensen hebben elkaar nodig maar zijn gelukkig niet allemaal eender. Dat is ons uitgangspunt; vanuit die overtuiging willen we de problemen te lijf.

Welke problemen? Het zijn er veel, maar de meeste komen voort uit één onrustbarend verschijnsel: onze welvaartsmachine is dolgedraaid. Het was en is een indrukwekkende machine, een wonder van techniek en industrie die ons in staat heeft gesteld steeds meer dingen te maken en vervolgens te verteren. We zijn daardoor samen een stuk beter af dan onze voorouders en zeker dan de mensen in de derde wereld. Steeds groter leek de rijkdom en het enige probleem was eigenlijk nog die rijkdom zo eerlijk mogelijk te verdelen — bij ons zelf en tussen arm en rijk in de wereld.

Maar nu begint de welvaartsmachine zelf uit de hand te lopen. Zij verslindt in snel tempo de natuurlijke hulpbronnen en brengt onherstelbare schade toe aan het leven op aarde. De mensen zelf worden steeds meer willoze radertjes in een onpersoonlijk en ondoorzichtig geheel. De wereld wordt kouder en harder, doodgewone hartelijkheid en kameraad-

schap wordt verdrongen door de geverfde glimlach van de reclame en de kilheid van formulieren en loketten als je hulp nodig hebt. De kosten van dit soort welvaart beginnen de baten te overtreffen. De machine kreunt onder de last die zij zelf heeft veroorzaakt. Werkloosheid, inflatie, dure producten die het buitenland niet meer wil kopen zijn het gevolg.

Wat moeten we daaraan doen? Bekvechten over de vraag wie meer moet hebben (loon-trekkers of winstmakers, werkers of werklozen) is niet meer voldoende. Het hele systeem moet op de helling. De hele race naar meer (productie, consumptie, loon, winst, subsidie, uitkering) moet worden omgebogen in een streven naar beter. Dat kan alleen als het hele probleem wordt aangepakt en in samenhang wordt opgelost.

Dat aanpakken is een kwestie van samenwerken, besluiten en uitvoeren - zeg maar van politiek. Bij dit alles is het van doorslaggevend belang dat zoveel mogelijk mensen mee doen. Mannen en vrouwen, overal waar mensen samenwerken. De vindingrijkheid van gewone mensen is de enige krachtbron die nooit uitgeput raakt.

Aan iedereen die op die manier wil meewerken heeft D'66 een aantal voorstellen te doen. De voornaamste daarvan staan in het verkiezingsprogramma. Wie dat doorleest zal ontdekken dat een paar bedoelingen steeds centraal staan. Dat zijn het streven naar geestelijke vrijheid en individuele ontwikkelingsmogelijkheden, democratisering door spreiding van macht, en de ontwikkeling van een gezond bedrijfsleven in een gezond milieu.

VREDE EN VEILIGHEID

Duurzame vrede en veiligheid zijn niet mogelijk zolang de toestand in grote delen van de wereld is gekenmerkt door uitbuiting en onderdrukking. Richtsnoer voor ons buitenlands beleid zal moeten zijn een streven naar gerechtigheid en eerbiediging van de Rechten van de Mens.

De ontspanningspolitiek moet ondanks de dikwijls teleurstellende ervaringen van de laatste jaren worden doorgezet. Voor ontspanning is militair evenwicht onontbeerlijk. Dit houdt voor Nederland in dat wij lid blijven van de NAVO en onze defensieinspanning op een redelijk peil houden.

Nederland moet een initiatief nemen om in Europees en/of Atlantisch verband te komen tot een grotere parlementaire controle op de wapenproductie in Europa en Amerika en tot een aan banden leggen van de wapenexport naar de Derde Wereld.

Het is in de huidige veiligheidssituatie niet verantwoord de niet-nucleaire defensie en de nucleaire defensie gelijktijdig te verminderen. D'66 wil in de eerste plaats de rol van het kernwapen terugdringen. Daarvoor is een meer evenwichtige krachtsverhouding in niet-nucleair opzicht noodzakelijk.

BIBLIOTHEEK RU GRONINGEN

2612 5878

D' 66 wijst een vrijwilligersleger af vanwege het gevaar van een maatschappelijk isolement van de krijgsmacht. Veeleer moet worden gestreefd naar een stelsel waarin militaire dienstplicht een onderdeel is van een algemeen sociale dienstplicht ("maatschappelijk corvé") voor jongeren.

Nederland moet zeer hoge prioriteit geven aan het voorkomen van iedere verspreiding van kernwapens. Een van de middelen die het daarbij tot zijn beschikking heeft is zijn deelname aan het ultracentrifuge-project te Almelo. Nederland moet hiervan gebruik maken om internationale regelingen te bevorderen die de levering van opwerkingsfabrieken en/of verrijkingsfabrieken aan landen als Brazilië en Pakistan uitsluit.

Om tot een effectieve buitenlandse politiek te komen moet het beleid sterker gebaseerd worden op één conceptie: Europese samenwerking, eenwording en integratie. Het Atlantisch kader blijft vooralsnog centraal voor onze veiligheid.

Nederland moet minimaal 1,5 % van het Netto Nationaal Inkomen aan zuivere ontwikkelingshulp besteden.

DE FINANCIËLE RUIMTE

- Het heffen van belastingen en sociale premies is niet alleen nodig voor de financiering van de collectieve uitgaven, maar moet tevens dienstbaar zijn aan een rechtvaardiger inkomensverdeling (heffing naar draagkracht).

Bij de loon- en inkomstenbelasting is een verhoging van de belastingvrije voet alsmede verlichting van de druk voor de middengroepen wenselijk. Er moet een strengere regeling voor de aftrekposten komen.

- D' 66 streeft naar een democratische markteconomie en democratisering van de arbeidsverhoudingen.

De overheersende positie van de producent op de markt moet worden weggenomen door een versterking van de positie van de consument, o. a. door:

- het aanstellen van een Consumenten Ombudsman
- het aanmoedigen en financieel ondersteunen van consumentenonderzoek naar de milieu en gezondheidseffecten van producten
- het wettelijk verplichten tot opgave van belangrijke bestanddelen van producten.

De productie behoort plaats te vinden in gedemocratiseerde particuliere bedrijven. In middelgrote en grote ondernemingen krijgt de personeelsvertegenwoordiging in het algemeen het medebeslissingsrecht (vetorecht) voor alle ingrijpende besluiten over het ondernemingsbeleid en de benoeming van de directeurs. Essentiële beslissingen van ondernemingsbeleid kunnen in deze opzet in principe alleen genomen worden met instemming van zowel de personeelsvertegenwoordiging als van de vertegenwoordigers van de aandeelhouders.

- Hoewel het stelsel van sociale voorzieningen en zekerheid zijn voltooiing nadert zijn er ook nu nog grote onbillijkheden die D 66 wil wegnemen o. a. door de invoering van het 'Pensioen woningplan D 66' voor de gehele bevolking gericht op de totstandkoming van waarde vaste aanvullende pensioenen naast de AOW. Iedereen krijgt het recht van de spaar- of verzekeringsinstelling die zijn pensioenbesparingen beheert, deze gespaarde gelden in de vorm van een hypotheek voor de aankoop van een eigen huis terug te lenen. Er moet een verbod komen op de verplichte koppeling werkring en pensioenfonds (aanschaffing pensioenslavernij).

Werkgelegenheid: De betekenis van de arbeid is toe aan een herwaardering. Onvrijwillige werkloosheid leidt echter tot demoralisatie van de persoonlijkheid en tot vervreemding van de samenleving. Daarom behoort de werkloosheid onder jongeren speciaal, met kracht te worden bestreden. Daarbij zal ook herverdeling van de werkgelegenheid nodig zijn, tussen actieven en niet actieven, tussen mannen en vrouwen.

De werkloosheid dient bestreden te worden door o. a. :

- een jaarlijkse extra arbeidsverkortung in enige vorm (verkortung werkweek, werkdag, wederkerend onderwijs, vervroegde pensionering)
- compensatie van het dalend aantal arbeidsplaatsen in verschillende industriële bedrijfstakken door uitbreiding van de werkgelegenheid voor sociale en culturele dienstverlening.
- een betere afstemming van het onderwijs op de maatschappelijke mogelijkheden en van het verwachtingspatroon van de jongeren op de maatschappelijke realiteit.

Humanisering van de arbeid is gewenst zowel door verbetering van de werkomstandigheden als door vergroting van de verantwoordelijkheid en medezeggenschap van de werknemers.

DE NATUURLIJKE RUIMTE (milieu en energie)

Milieu: Milieubeheer is meer dan een zekere milieuhygiëne en het omheinen van bijzondere natuurgebieden: het gaat om het leefbaar maken en houden van onze leefomgeving, om het herstellen en handhaven van de evenwichten binnen het gehele ecosysteem waarvan de mens deel uitmaakt. Zorg voor een goed milieu is dan ook geen luxe voor betere tijden, maar een voortdurende verantwoordelijkheid waarin we, in ons gemeenschappelijk belang, allemaal delen.

- Er moeten snel duidelijk maatregelen komen vóór verlenging van de gebruiksduur van allerhande produkten en tegen wegwerpartikelen en verpakkingswaanzin.
- Het Waddengebied is ons meest onvervangbare natuurgebied: voor het te laat is moet het tegen verdere aantasting beschermd worden.
- In plaats van het aanwakken van de veelal schijnbare tegenstelling tussen milieubeheer en werkgelegenheid, moet meer gemikt worden op de vele mogelijkheden van zinvol werk in een schoon milieu en een leefbare omgeving. Dit vraagt een gericht industriebeleid dat meer rekening houdt met de kwetsbaarheden en belastbaarheid van gebieden en dat onze hoogwaardige schone specialismen (waaronder milieuhygiëne, technologie.) stimuleert.

- Nieuwe producten en productieprocessen kunnen pas toegepast worden wanneer is aangetoond dat ze niet schadelijk zijn.

Energie: bezuinigen en efficiënt gebruik van energie zullen in de komende jaren onze belangrijkste energiebron zijn.

- Investerings die leiden tot energiebesparingen verdienen de voorkeur boven investeringen die leiden tot energiewinning en energieimporten, al mogen ook deze laatste niet verwaarloosd worden.
- Zolang de problemen rond veiligheid en radioactief afval niet volstrekt toereikend zijn opgelost dient het praktische gebruik van kernenergie niet verder te worden uitgebreid.
- Steenkool moet een grotere plaats krijgen in de energievoorziening dan in de nota van de Regering in het vooruitzicht wordt gesteld.
- De prijsopbouw van gas, olie en electriciteit moet zo zijn dat overmatig gebruik financieel onaantrekkelijk wordt gemaakt.

WERKEN

Industriebeleid: Daar we een relatief hoog opleidingsniveau, een kwalitatief hoge infrastructuur en goed ontwikkelde sociale en culturele voorzieningen in ons land bezitten, maar vrijwel geen grondstoffen, zullen we een vooral op kennisintensieve productie gericht nationaal industriebeleid moeten voeren. D'66 bepleit daarom:

- Het instellen van een Nederlandse Industriële Vernieuwingsmaatschappij (NIVM), die wordt bestuurd door vertegenwoordigers van werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties, overheid en onderzoekinstellingen. Hierin moeten voor een aantal gebieden technologische kennis, kennis van de behoeften, de internationale markt en van de financiële middelen samen worden gebracht voor het verkennen en tot ontwikkeling brengen van de meest kansrijke industriële vernieuwingen
- Het ondersteunen van met name het middelgrote en kleine bedrijf (waarin 50% van de werkgelegenheid in de productiesector is vertegenwoordigd) met technologische kennis t. b. v. de productievernieuwingen.

D'66 hecht aan de uitvoering van een industrieel vernieuwingsbeleid. De politieke verantwoordelijkheid moet uiteindelijk gedragen worden door een bewindsman. D'66 acht het gewenst dat dit als zodanig tijdens de kabinetsformatie wordt geregeld.

Landbouw: Het structuurbeleid moet meer worden gericht op de problemen van de kleine bedrijven. Subsidies bij de overgang van te kleine bedrijven naar nevenbedrijven. Zie verder de ISP nota.

DE MENSELIJKE MAAT

Onderwijs: D'66 is tegen een centralistisch onderwijsbeleid. De primaire verantwoordelijkheid voor de opvoeding en vorming van jeugdigen berust bij de ouders. Onderwijs en vorming moeten meer worden gespreid over het hele leven. De leerplicht

dient te eindigen op 16 jaar en te worden aangevuld met een verruimd leerrecht dat ieder de mogelijkheid biedt om telkens na een aantal arbeidsjaren onderwijs te genieten. Gebruik makend van internationale ervaringen op dit terrein worden experimenten met open school/open universiteit in gang gezet en doelmatige vormen van tweede kans, wederkerend en part-time volwassenenonderwijs ontwikkeld.

De eerste prioriteit van het onderwijsbeleid dient te liggen bij de vernieuwing van de opleidingen voor onderwijsgeevenden.

In de komende regeringsperiode moet de vorming ter hand genomen worden van landelijk gespreide schoolbegeleidingsdiensten.

Kunst: Kunst is een noodzaak voor de samenleving. Het is niet verantwoord de kunstsector een onevenredig aandeel te laten opbrengen in tijden van bezuiniging.

De Beeldende Kunstenars Regeling (BKR) is een uniek systeem, waarvan ook bij een eventuele bijstelling de wezenlijke elementen behouden moeten blijven.

Decentralisatie is niet hetzelfde als een van bovenaf opgelegde verdeling. De centrale overheid moet terughoudendheid betrachten met haar oordeel over activiteiten in de "provincie". Dit geldt b.v. op muziek en toneelgebied.

Gezondheidszorg: Ondanks de technische vooruitgang van de geneeskunde worden de mensen steeds vaker ziek. Preventieve gezondheidszorg moet zich in de eerste plaats bezig houden met het opsporen van de oorzaken van deze ontwikkeling.

Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding dienen primair op de eigen verantwoordelijkheid voor de mens⁴ zijn eigen gezondheid gericht te zijn.

Zij die de gezondheidszorg daadwerkelijk uitoefenen dienen ook bij het beleid betrokken te worden.

Indien wij de gezondheidszorg beschouwen als een onderdeel van specifiek welzijnsbeleid, dient er een betere coördinatie tot stand te komen tussen de ministeries van: VOMIL, CRM en wetenschapsbeleid.

Welzijnsbeleid: Veel zorg kan overbodig worden gemaakt door omstandigheden te scheppen waarin het goed is te leven en vooral op te groeien. Vroege aandacht voor signalering van onwelzijn geeft een beter uitzicht op snel en volledig herstel dan zorg op een later tijdstip. Vroege signalering roept om herkenbare adressen, vlak bij huis met lage drempels en zonder wachtlijsten. Om hieraan te kunnen voldoen is een sterke bevordering van vrijwilligerswerk nodig, waarbij professionele deskundigheid vooral ten dienste staat van dit werk. Bovendien moet het instellen van plaatselijke servicecentra gestimuleerd worden (wetswinkel, ombudsman, burenhulp, gezinshulp, in directe zin, bejaardenvoer, stencilmachine, etc.).

Oudere en gehandicapte mensen: Het beleid moet erop gericht zijn, dat ouderen en gehandicapten zoveel mogelijk ingeschakeld blijven in het sociale leven.

Het tijdstip van pensionering moet verschuifbaar zijn: vroeger voor het werk te zwaar wordt, later voor wie werklust over heeft. In beide gevallen moet de mogelijkheid van part-time werk openstaan.

Ook in verzorgingstehuizen moet alles in het werk worden gesteld om oudere en gehandicapte mensen hun eigen identiteit te laten behouden en hun bestaan als zinvol te laten beleven.

Minderheidsgroepen: Zorg voor minderheidsgroepen dient zich te hoeden voor paternalisme. Zij moet speciale aandacht geven aan de belevingswereld en de eigen identiteit van de minderheidsgroep:

- respect voor en het behoud van eigen culturele normen en waarden
- het voorkomen van maatschappelijk isolement
- het scheppen van voorwaarden die leiden naar gelijke kansen
- het openhouden van de mogelijkheid tot remigratie (indien die wordt gewenst) zonder weer nieuwe aanpassingsproblemen.

JUSTITIE

Criminaliteit en straf: De gegevens over stijging van criminaliteit wekken in brede kring onrust. Intensievere voorlichting door de overheid moet deze onrust verminderen waar die door sensationele publiciteit is opgeschroefd en waar die met betrekking tot minderheden discriminerend werkt.

De pogingen tot het terugdringen van de vrijheidsstraf verdienen te worden voortgezet. De vrijheidsstraf is een hoge kostenpost voor de gemeenschap. De baten zijn twijfelachtig. Een goede resocialisatie is vrijwel onverenigbaar met het ontnemen aan de gedetineerde van iedere verantwoordelijkheid en met het afbreken van zijn toch al zwakke sociale contacten. Het is dringender nodig dat voor andere vormen van vrijheidsbeperkende straf - zoals verplichte sociale dienst, huisarrest, e.d. - ruimte wordt geschapen tot het uitvoeren van geleide experimenten.

Abortus: De abortusparagraaf moet verdwijnen uit het strafrecht. Abortus is een medische ingreep, die (alleen) als zodanig met voldoende waarborgen is omringd.

STAATKUNDIGE HERVORMING

Voor D'66 is deze staatkundige hervorming een onderdeel van zijn algemene streven naar meer openheid en democratisering in de besluitvorming. Gezien de nederlaag, van de recente regeringsvoorstellen tot hervorming van het kiesstelsel heeft het geen zin hieraan nu een hoge prioriteit te geven. D'66 zal echter voortgaan met het ontwikkelen en uitdragen van voorstellen hiertoe.

0005890

SECRETARIAAT : JAVASTRAAT 6, DEN HAAG
TELEFOON : 070-453271

467188

Regionaal contactpersoon : D.M. Pegtel
Mellenssteeg 37
Haren(Gr.)
tel: 050-345069